

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

PUDUNGWANA 2013

MEMORANDAMO

FREE STATE

MATSHWAO: 120

Memorandamo ona o na le maqephe a 10.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Ka selemo sa 2002✓ (1)
- 1.2 Kwa-Thema✓ (1)
- 1.3 Ke batswadi ba hae/ Ke mmae le ntatae.✓ (1)
- 1.4 Minolta City✓ (1)
- 1.5 Ba ile ba mo adimela tjhelete✓ ho mo thusa ho patala sekolo mohla ba fumanang hore o se a kena yunibesithi athe mohla a neng a qeta lengolo la materiki ba ile ba mo batlela mosebetsi feela.✓ (2)
- 1.6 - O kgonne ho ya yunibesithing moo a fumaneng lengolo la Sports Psychology.✓
- Kajeno ke seapadi sa ditshwantsho ka lebaka la ho tsitlallela ho ithuta.✓ (2)
- 1.7 Mafosi hobane ba ile ba adima tjhelete ho mo thusa ho patala.✓✓
Mafosi hobane ba ne ba sa kgone ho mo isa unibesithi kaha ba ne ba se na tjhelete (2)
- 1.8 B/fetola maikutlo.✓✓ (2)
- 1.9 Ke motho ya nang le maikemisetso/ya ratang thuto/ya sebete/ya tsitlallelang seo a se batlang kapa seo a se labalabelang.✓✓ (2)
- 1.10 Ka mohlomong a ka be a sa ka a qeta dithuto tsa hae/a ka be a hlolehile ho lefella dithuto tsa hae yunibesithing/a ka be a ntse a sebelletsa khampani ya Kellogg's/a ka be a sa fihlella sepheo sa hae sa thuto/a ka be a sa kgona ho ba seapadi sa ditshwantsho.✓✓ (2)
- 1.11 E, o ne a batla ho phethahatsa toro ya hae ya ho ya yunibesithing/o ne a sa kgotsofatswe ke mosebetsi oo a neng ao sebetsa/o ne a sa batle ho sebetsa ka thata bophelo ba hae bohle.✓✓

KAPA

Tjhe, o ne a ka nna a sebetsa hobane habo ho ne ho se na tjhelete/ o ne a ka nna a kena sekolo a ntse a sebetsa ho thusa batswadi.

(Karabo tsa bahlahlobuwa di ananelwe.) (2)

- 1.12 E, e na le qetelo e thabisang hobane Kagiso o qetella e le ke seapadi sa ditshwantsho ebile o na le lengolo la Sports Psychology. ✓✓
E, Kagiso o qetelletse a atlehile bophelong.

KAPA

(2)

Tjhe, ha e a ba le qetelo e thabisang hobane Kagiso ha a phethahatsa toro ya hae ya ho ba ngaka, o qetella a entse tse ding tseo a neng a sa rera ho di etsa.

(Karabo tsa bahlahlobuwa di ananelwe.)

[20]

TEMA YA B

- 1.13 Hercules Castor oil/Castor oil ✓
(E le nngwe feela) (1)
- 1.14 Lamunu/setroberi/tjhokolete✓
(E le nngwe feela) (1)
- 1.15 Bomme,✓ mme ke yena ya hlokomelang hore lelapa le phetse hantle/
papatsong ena, mme ke yena ya qatsohisitsweng.✓ (2)
- 1.16 Ho hohela bareki/Ho etsa hore bareki ba bone lebitso la sehlahiswa
kapele.✓✓ (2)
- 1.17 Ho susumetsa/kgodisa bareki hore malapa a bona a tla dula a thabile ha ba
sebedisa sehlahiswa sena.✓✓ (2)
- 1.18 E, ke ntlha hobane bomme ba sebedisitse Castor Oil malapeng a bona
dilemo tse 80 tse fetileng.✓✓

KAPA

Tjhe, ke mohopolo feela hobane ha se bomme kaofela ba sebedisang Castor Oil malapeng a bona

(Karabo tsa bahlahlobuwa di ananelwe.)

(2)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

NTLHA			QOTSO
1.	E ba nakong ha o ilo palama tekesi.	A	<i>'Ka mehla fihla renkeng ka nako'.</i>
2.	Palama tekesi ha e se e eme.	B	<i>'Emela tekesi e eme tsi! pele o palama'.</i>
3.	Beha thoto ya hao ka morao.	C	<i>'Se palame o ntse o pepile thoto ya hao. E behe ka morao moo ho behwang thoto'.</i>
4.	Tlama mabanta a pholoho ha o qeta ho dula fatshe.	D	<i>'Itlame hantle ka mabanta a tshireletso ha o se o dutse'.</i>
5.	Dula setele, o tsitse ka tekesing.	E	<i>'Dula setele ha o kena ka tekesing. Ha o ntse o sisinyeha o ka baka kotsi, haholo ha o dutse pela mokganni, mme batho ba bangata ba tswa kotsi'.</i>
6.	Se ke wa ntshetsa matsoho ka ntle ha o le ka tekesing.	F	<i>'Bakganni ba beisa ... Se ntshetse matsoho ka ntle ha o dutse pela fesetere. O ka tshoha wa tswa kotsi ha ...'.</i>
7.	O se tatele ho theoha.	G	<i>'Ha tekesi e emisa, bapalami ba tatela ho theoha ba sa fanane sebaka. E ba le mamello ...'.</i>
Ho elwe hloko dipolelo tsa baithuti tse fupereng moelelo wa sehlooho.			

(Palo ya mantswe 55)

(Palo ya mantswe 60)

Mohlalobuwa o lokela ho ngola kgutsufatso ya hae ka sebopeho seo a laetsweng ka sona.

Bahlalobuwa ba **tlameha** ho bontsha palo ya mantswe **ka nepo**.

Ho tshwaya kgutsufatso:**Kgutsufatso e lokela ho tshwauwa tjena:**

- **Kabo ya mantswe a puo:**
 - Dintlha tse 1–3 tse nepahetseng aba letshwao le 1.
 - Dintlha tse 4–5 tse nepahetseng aba matshwao a 2.
 - Dintlha tse 6–7 tse nepahetseng aba matshwao a 3.

HLOKOMELA: E leng ntlha kapa polelo nnetefatsa hore di momahane.

- **Sebopeho:**
Leha kgutsufatso e ka ngolwa ka sebopeho se sa nepahalang, e tlameha ho tshwauwa.

Palo ya mantswe:

- Batshwai ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
- Ho se ke ha fokotsa matshwao ha mohlalobuwa a sa fana ka palo ya mantswe kapa a fane ka palo e fosahetseng.
- Ha mohlalobuwa a fetile palo e lebelletsweng ya mantswe, bala bonyane mantswe a mahlano ka hodima a lebelletsweng. Ho tloha moo se itshwenye ka a mang.
- Kgutsufatso tse kgutshwane empa di na le dintlha tsohle tsa sehlooho tse lebelletsweng, di se ke tsa fuwa kotlo.

Kabo ya matshwao:

1. Matshwao a 7 dintlheng tse supileng.
2. Matshwao a 3 tshebedisong ya puo.
3. Matshwao kaofela:10

Batshwai ba sebedise sekala sena ha ba aba matshwao:

Din	7
Tp	3
Matshwao kaofela	10

ELA HLOKO: Mohlalobuwa a se ngole dikgutsufatso tsa mantswe ntle le haeba dikgutsufatso tseo di ne di hlahisitse temeng. Maamong a jwalo, kgutsufatso e balwe jwalo ka lentse le feletseng. Mohlala wa palo ya mantswe:

Polelo			Palo ya mantswe
SESOTHO	Ke	a tsamaya.	3

Ha motshwayi a tshwaya, a bontshe diphoso (tsa puo, mopeleto, ho arohanngwa/ho kopanngwa ha mantswe) tse entsweng ke mohlalobuwa ka ho di sehella mola ka tlase. Ha mohlalobuwa a nepile, motshwayi a bontshe ka ho etsa letshwao la ho nepa (✓).

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

- Seha mola tlasa lentse kapa polelo e fosahetseng, mme o bontshe mofuta wa phoso ka ho sebedisa matshwao a latelang;
- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- , + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao la puo moo le sa hlokeheng;
- p bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ bakeng sa lentse kapa karolwana ya lentse le/esilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: SEBOPEHO SA MANTSWE LE MOELELO WA ONA****TEMA YA D**

3.1	3.1.1	matsatsi ✓	(1)
	3.1.2	dibaka ✓	(1)
3.2	3.2.1	mothwana/mothonyana ✓	(1)
	3.2.2	kgarejana/kgarebenyana ✓	(1)
3.3	3.3.1	motsheare ✓	(1)
	3.3.2	metsho ✓	(1)
3.4	3.4.1	Chikano o rata matlo a maholo. ✓	(1)
	3.4.2	Barui ba dula sebakeng se setle. ✓	(1)
3.5	3.5.1	Chikano o ile a makala ha a fihla kgarebeng/ho kgarebe/ha kgarebe eo. ✓	
	3.5.2	Ha Chikano a kena ntlong/ka tlong a fihla a aka Katriena lerameng. ✓ (E le nngwe feela)	(1) (1)
3.6	3.6.1	ba ✓	(1)
	3.6.2	e ✓	(1)
3.7	3.7.1	mohlankana ✓	(1)
	3.7.2	moshemane ✓	(1)
3.8	3.8.1	sebini ✓	(1)
	3.8.2	morui ✓	(1)
3.9	3.9.1	yona ✓	(1)
	3.9.2	yena ✓	(1)
3.10	3.10.1	tjhakela ✓	(1)
	3.10.2	sunana/metana ✓	(1)

[20]

POTSO YA 4: SEBOPEHO SA DIPOLELO LE TSHEBEDISO YA TSONA**TEMA YA E**

- 4.1 **Manana a jwetsa titjhere** hore le yena o batla ho ruta. ✓✓ (2)
- 4.2 4.2.1 Mosadi **ya ratang** bana ba hae o ba kenya sekolo. ✓✓ (2)
- 4.2.2 Titjhere **e tsebang** ho ruta e ratwa ke bana. ✓✓ (2)
- 4.3 Manana o ne a **sa sebetse** ka thata. ✓✓ (2)
- 4.4 4.4.1 Ke ngwana wa ho fela lapeng **empa** ke sebetsa ka thata. ✓✓ (2)
- 4.4.2 Titjhere e a dumela **hobane** e tseba Manana. ✓✓ (2)
- 4.5 Bana ba **thabelwa** ke Manana haholo. ✓✓ (2)
- 4.6 **Hosane Manana** o tla/tlo tsamaya. ✓✓ (2)
- 4.7 4.7.1 Na Manana o natefelwa ka nako tsohle? ✓✓ (2)
- Ebe Manana o natefelwa ka nako tsohle?
- 4.7.2 Na batswadi ba hae ba rata ho sebetsa? ✓✓ (2)
- Ebe batswadi ba hae ba rata ho sebetsa?
- [20]**

POTSO YA 5: TEMOHO E HLOKOLOSI YA PUO**TEMA YA F**

- 5.1 Ba bararo/Ba 3. ✓ (1)
- 5.2 O tshwere molamu/lere/mosaqa. ✓ (1)
- 5.3 Tse ding di ntsho, ke tsa ho sireletsa mahlo letsatsing/ke tsa boikgabiso, ha tse ding e le tsa ho thusa mahlo ka pono/Tse ding di ntsho ha tse ding di bonaletsa. ✓✓ (2)
- 5.4 E kubeleditse marole/Batho ba baleha ka tseleng. ✓✓ (2)
- 5.5 Ba bohale/Ba sa tloheleng dintho feela/Ba lwanelang nnete. ✓✓ (2)
- 5.6 E, ke ne ke tla palama hobane ke rata koloi e tsamayang ka lebelo le hodimo/hobane mokganni o kopile tshwarelo. ✓✓ (2)

KAPA

Tjhe, ke ne ke sa tlo palama hobane ha ke batle ho shwa/ho tswa kotsi.

(Karabo ya mohlalobuwa e amohelwe.)

[10]

POTSO YA 6: HO LOKISA DIPHOSO**TEMA YA G**

Motswalle **wa**✓**ka** o nkgothaleditse ho sebetsa ka **thata**✓hore ke atlehe mafelong a selemo. **Ho**✓atleha ha se **lehlohonolo**.✓ **O**✓lokela ho tela tsohle, o behelle dintho tse ka o sitisang ka thoko. Menate **yohle**✓e ka o lahlisang ho fihlella sepheo sa hao,✓o e behelle ka thoko hobane nako ya yona e a tla. **Qala**✓**pele**✓ka tsa bohlokwa, tse ding dintho di tla latela.✓

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:****60**

KAROLO YA D: DINGOLWA**MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela****POTSO YA 7: HOBANENG, MME?**

- 7.1 Jacob Patsi/Jacob/Patsi.✓ (1)
- 7.2 Mashome a mane a nang metso e robedi/48.✓ (1)
- 7.3 Ho kena Afrika Borwa ntle le tumello/mangolo/Ba ne ba nahana hore ha se moahi wa Afrka Borwa.✓ (1)
- 7.4 Le mmangwane wa mme wa hae. ✓ (1)
- 7.5 O ile a fumana ente ha a ne a dula Lesotho ha nkgonwae kaha ho ne ho se motho ya salang le yena hoba mmae o ne a sebetsa.✓✓ (2)
- 7.6 Ponto ke fane ya ntate ya ileng a nyala mme wa Molahlehi, a se a hlahile athe, Patsi ke fane ya mme wa hae ya moo a tswalwang teng.✓✓ (2)
- 7.7 Ke Molahlehi Patsi hobane diketsahalo tsohle tsa palekgutshwe ena di mo potapotile.✓✓ (2)
- 7.8 E bontsha hore makgotla a dinyewe a ela hloko ditokelo tsa botho/Makgotla a dinyewe a lokela ho fa motho nako hore a ntshe maikutlo a hae.✓✓ (2)
- 7.9 Ke moahi ya ratang naha ya habo ya Afrika Borwa/Ya ratang ho ikobela molao/Ya boulellang naha ya habo.✓✓ (2)
- 7.10 O ne a hlolohelletswe ntatae a bile a thabetse ho mmona ka mora matsatsi a mangata.✓✓ (2)
- 7.11 Ke nnete, hoja ntate wa hae o ile a dula le mme wa hae ba hodisa Molahlehi hantle, a ka be a se mona moo a leng teng kajeno/Ntate wa Molahlehi o entse hore Molahlehi a qetelle a dula Lesotho.✓✓ (2)
- 7.12 E, motho ha e le moditjhaba o lokela ho kena naheng ka molao hobane a ka iphumana a kula ha ho na le dintho tse sa dumellaneng le yena./A ka kudisa batho ba bang ebang a na le mafu a tshwaetsang/A ka eketsa palo ya baahi ebe hoo ho baka kgaello ya ditshebeletso le tse ding naheng eo.

KAPA

- (2)
- Tjhe, ho ka etswa dipatlisiso ka tsa tswalo ya hae/Ho ka shejwa mabaka a entseng hore a qetelle a na le ente ya Lesotho.✓✓ **[20]**

POTSO YA 8: MPHO E MAKATSANG

8.1	Tlaleho✓	(1)
8.2	La bosuwe/botitjhere ✓	(1)
8.3	Ke beke tse tharo.✓	(1)
8.4	Pudumo Moriri ✓	(1)
8.5	O ne a batla ho kgothaletsa mora thuto/O ne a batla hore Teboho a sebetse ka thata dithutong tsa hae.✓✓	(2)
8.6	Kgaolo ya pele o ne a tla e fumana ha a pasitse dithuto tsa sehlopha sa leshome, ha kgaolo ya bobedi a tla e fumana ha a pasitse dithuto tsa lengolo la bosuwe.✓✓	(2)
8.7	O ne a nnetefatsa hore leha a ka ba siyo/a hlokahala Teboho a fumane seo a mo tshepisiseng sona ka nako e nepahetseng.✓✓	(2)
8.8	Teboho, hobane o patapotilwe ke diketsahalo tsa palekgutshwe.✓✓	(2)
8.9	O ne a batla ho mo ruta hore motho o lokela ho ba le sepheo nthong e nngwe le e nngwe eo a e etsang.✓✓	(2)
8.10	E, o bapetse karolo ya bohlokwa hobane o ile a mo kgothalletsa, a mo tsosollosa/A boloka tjhelete bakeng sa thuto ya Teboho.✓✓	(2)
8.11	Ke ne ke tla ba motlotlo ka yena/Ke ne ke tla mo rata le ho leboha ka lefa leo a mphileng lona.✓✓	(2)
8.12	Ke ikutiwe ke thabela ho bona ngwana wa ka a fihlella boemo boo a neng a lakatsa ho bo fihlela bophelong (meokgo ya thabo).✓✓	(2)
		[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:	20
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:	120